

BIBLIOTHEQUE
MUSEE GENEVOISE

SI

RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
XV-XVI.ES.

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NOVIS
INVENTIS







Ex Bibliothecâ
quam 16000 Voll. constantem
huic Abbatiaë S Genovesæ Paris.
Testamento legavit Car Maurit.
LE TELLIER Archiep. Remensis.
Obiit anno 1710.



La pièce 3 de ce recueil est la
seconde édition de la Traduction
latine de la Lettre de Calixte
relatant la dissolution du mariage
de Louis.

Elle a été imprimée par Stephanus
Plannck, à Rome en 1493, lequel
a également imprimé la 1^{re} édition -
mais en omettant au titre le nom
de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Plannck a corrigé
cette omission, ainsi que le nom
de l'évêque des Romains (l'archevêque)
c'est le no 4 de ma Bibliothèque
Antique Valaisienne.

Henry Harrier

3 juin 1892



les files sont p.ées 1 à 6
par p.ées 1 à 30.

P. 1 - Date de 1522.
 2 - id -
 3 - circa 1522
 4 - --
 5 - --
 6 - Date de 1522

Ces six premières pièces
 forment 6^e f^o 1^a
 27 du vol. et
 sont toutes du XVI^e.

Pièces incunables: n° 1(6) Daunou 463 - Pellechet 4090
 2(7) - 416 - 3230
 3(8) - omis - omis
 (cf 2 aut^{es} ex. D. 480 - 5060 et un 4^e ex.
 OE XV. 351 p. 12).
 4(9) Daunou 718 - 3262
 5(10) - 465
 6(11) - 675
 7(12) - omis Pellechet omis
 (cf. OE XV. 351 667 - 1686)
 8(13) Daunou 710
 9(14) - omis - omis
 (cf. OE XV. 351 671 - 5019)
 9^a(15) - omis -
 (cf. OE XV. 351 669)
 9^{aa}(16) - omis
 (cf OE XV. 351 673)
 10(17) - 663
 11(18) - 665
 12-13(19) - 674 Pellechet 2048
 14(20) - omis
 (cf OE XV. 351 712)
 15(21) - 461 Pellechet 4816
 16(22) - 588 - 4433
 17(23) - 590 - 2836
 18(24) - omis mais sous le n°
 832 Daunou cit. l'ex. [351] qui n'est
 pas 832, et autre redoublé: 123 sans doute lui-même.
 19(25) - 534
 20(26) - 792
 21(27) - 419 vol. à tort [351]?

T. S. V. P.

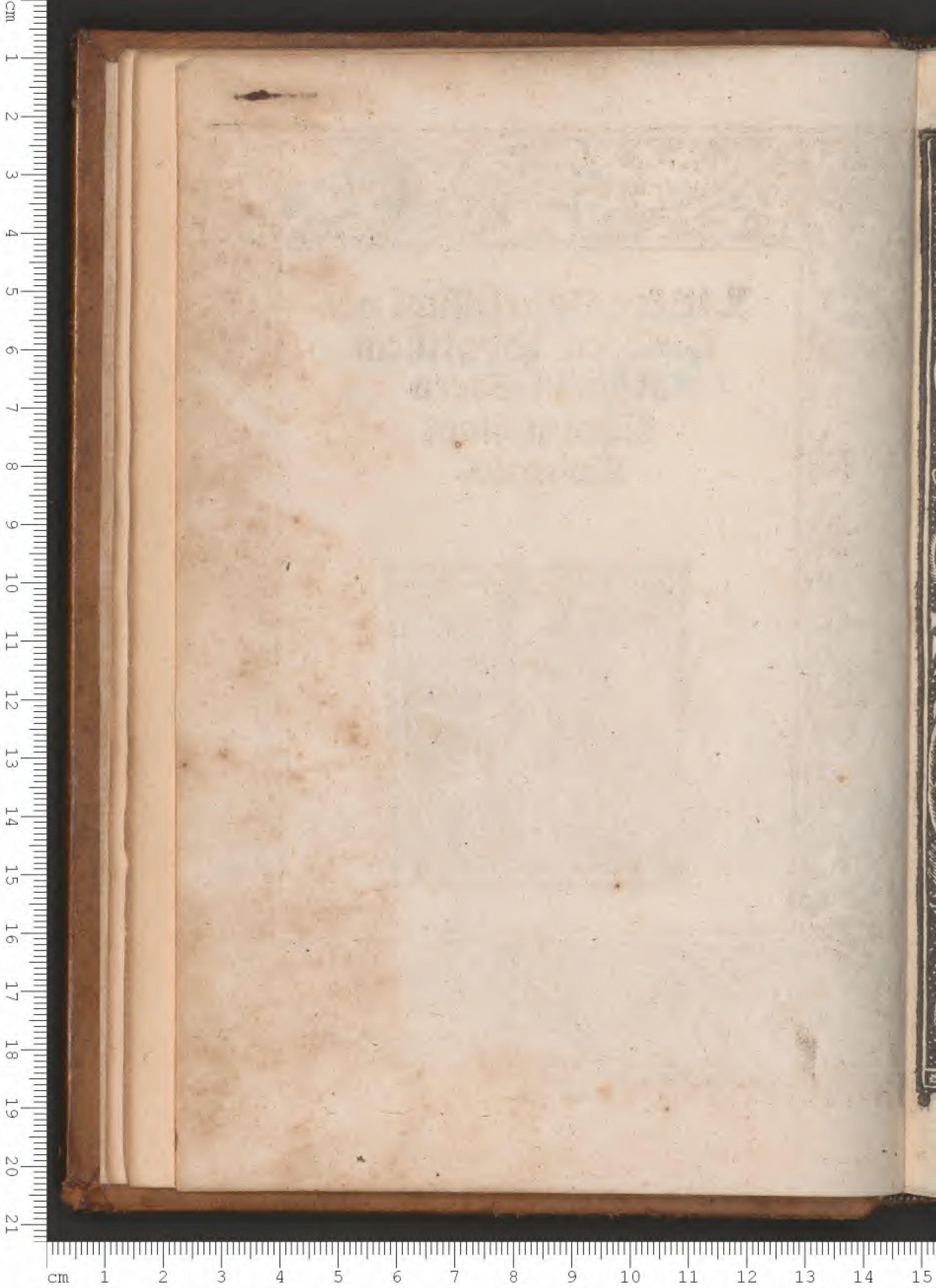
22 (28) . Dannon 717.
23 (29) - 287
24 (30) - 313
25 (31) - 314
26 (32) - 466
27 (33) - 451

28 (34) Piece datée de 1523
29 (35) - 1524
30 (36) - 1521.

~~x~~ ~~511~~

xyE 740

n.⁴(9) Lettre de Christophe Colomb



¶ Ad Cefarem.

Ut possem niueam tuam referre
 Linguam Cesar et eruditionem.
 Esset nunc studijs tuis et alto.
 Nobis ingenio vel arte opusq;
 Prestanti eloquio: Sed hoc libenter.
 Prestamus: potuit pusilla quantum.
 Uota disciplino tate dextra.
 Id tantum capias velim clientis.
 Ingens officium: velut solebas.
 Tuatum modo partium patronos.

Ad Xpistum quartum Pontificem maximum Andree Bientij Pa-
 tauini Oli. Cardi. Neopolit. Secre. epistola.

Venatoribus gratia munus canes sunt: militibus equi et
 arma. Que vero regia sunt ea regibus merito dari oportet.
 Hanc igitur cum Cesaris orationem a me partim ex grecis litte-
 ris partim ex latinis sumptam et ex pluribus tanquam vas proprijs pri-
 bus redintegratam: meo quidem iudicio magnificam regiam et verbo-
 rum copia sententiarumque grauitate refertam putauerim: nulli magis pueni-
 re existimaui quam tibi Pont. max. eidemque doctissimo et nostris tem-
 poribus non secus atque Cesarē olim ex hac oratione fecisse constat: homines
 nostros in diuturno et nimio otio turpētes ad virtutes et gloriam
 excitare omniaque que ad illorum honorem Christianamque rem pu-
 blicam pertineant: consilio preuidere et admonere non desistis. Hanc certe quod magna ex
 parte ex publice bibliotece tue libris excerpserim ut unde perfecta rede-
 at: ad te mitto veluti primitias studiorum fructuum quos cuique litterarum
 studiosissimo per magnificentiam tuam et benignitatem aptam tam amplam
 bibliothecam colligendos processeris. Atque certe ob summa incredibili-
 busque tuis omnes probos merita: etas nostra non iniuria gaudere leta-
 riarum potest. Cui celitus quod ex te, Pont. optimus iusticia clementia
 munificētia pietate theologia omni denique impandi ratione ornatissimis

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
m? ptingeris. Qua ppter vt tibi diuiffima feliciffimaq; vita fit oēs
optam? Qm̄ vita tua falus nr̄a ⁊ incolumitas est. oīa nāq; tibi a
natura bona ꝓceffa sunt: ea vtutes tue illustrarūt: fortuna ⁊ gl̄ia
amplificarunt. Quibus omnibus rebus fit vt eum ad hec acce-
dant ꝓdientia doctrina fapia: folus felix folus beatus fis ⁊ ha-
bearis in perpetuum.

Andree Bientij Patavini In. C. Julij

orōez ꝓfatio ad quirites.

Julius Cefar bello Heluetioꝝ confecto Heduis populi
Romani focijs quos Arionūf? germanoꝝ rex traiectis
renū copijs bello ꝓfequebat: auxiliij ferendī cā magnis itinerib?
Uefontione Sequanoꝝ oppidū contendit. Ibiq; dū paucos dies
ad rē frumentariā explicandā moraret. magn? milites terror in-
cellit germanoꝝ quos ex ꝓcontatiōe mercatoꝝ vocibusq; galloꝝ
cū admirāde virtutis hoīes in armisq; exercitatiffimos: tūz etiā
ingēri corpoꝝ magnitudīe aspectu vultu truces ⁊ imanes effe au-
dierant. Quare cūz oēs fere milites alius alia abitionis cā illata
ꝓmeatū ꝓterēt: ⁊ a nōnullis etiā verba in vulgū iactarent id bel-
lū non iure fufceptū effe: ꝓptereaꝓ se nulli eius dicto audiētes fo-
re antius aī ⁊ folicitus Cefar ad optimū eius diuine eloq̄ntie: q̄
q̄dez nō min? quā armis eū multa ꝓclara facta gelfiffe ꝓstat ꝓfu-
giū ⁊ tutū ꝓfidiū se r̄cepit. Contōe iḡ militū aduocata orōez hāc
quā ad vos q̄rites hodie reciāt dā attulī: luculētiffimā habuit q̄
fūmul oēs illis timoris fufpiciōe expulit aīoꝓ confirmauit: fūmpl
belli rōnes q̄bus iure fufcipereꝝ explicuit: eofq; ad bellū gerendū
incendit. Hāc q̄n apud Cefaris cōmentarios ⁊ grecos codices q̄
nō pauci dū cōi fūdēs eū vtilitati libꝛū publice hoc āno ꝓfiterer
mibi euoluēdi fuerūt: mutilā mancā ⁊ qđ latīe deefſz: in greca eē
⁊ qđ grece cōtra ī latīna reꝓpiffes. iccirco ex duab? mntilatis vnā
integrā feci latīnā: eāq; q̄ntuz tenue ingenīū ⁊ mediocris noſtra
efficere potuit diligētia: ornandā ⁊ amplificandā curauī. Et quia

nō me fugit me fortasse nōnullis videri arrogātie crimē subire q
me Cēsaris scriptis elegantissimis interposuerim si solertiā qde
potius quā arrogantiā dici oportuerit velle quid noui semp: qd
cognitione dignū sit: nostris hominibus diligēter studioseq per
grere: ideo non hanc prius edere institui quā a vobis iudicaret:
vt saltē emendatiōe vestra min⁹ alioꝝ censuraz timere possimus
Eaz igit̃ vt attente ⁊ beniuole audiat̃ vos oratos esse veliz: vt
cui⁹ causa huc venire a me inuitati pnoscat̃ pbāda ne an explo
dēda sit: quo singlari īgenio vꝛo summoq; iudicio id si dignū qd
edat̃: pbatū fuerit: vobis ⁊ mibi parē laudez afferat ⁊ ceceris vo
luptatē rem certe nouā habituris. Si min⁹ neq; me inani gloria
neq; alios in errore versari sinatis. Qd si nō ea eloquētia ⁊ arte si
cut diuini Cēsaris res requirit: habeat̃: iuuabit nos saltē vel Ce/
saris psonaz egisse ⁊ ostendisse nostrū in tantū virum studiū vo
luntatē ⁊ obseruantia. Proinde non me: sed Cēsare iaz ad milites
suos verba facientem audire existimate.

**G. Jul. Cēsaris oratio Cēsontione
belgice ad milites habita.**

On eadem Commilitones de rebus que ad rez. pu.
pertinet atq; de priuatis ratione consultandū esse
censeo. Neq; eī vt mea quidez fert opinio: cui quā
ita res publice sicut priuate administrāde curande ve sunt Quā
doquidē nobis ea precipue que laudi ⁊ emolumēto esse possunt:
pre. p. aut non nisi optima queq; ⁊ honestissima eligere atq; age
re cōuenit. Cōsentaneū quidē est hoīes rez suaz diligētes ⁊ solli
citos esse optere: cū nībilo secius ex ea mīme qd decet: nō seruari
solitū sit. Etq; etiā ignauissim⁹ quisq; tut⁹ ⁊ summoꝝ secur⁹ pos
se esse videt̃. Et vero res. p. q̃ amplo p̃fertī ⁊ magno excellit ipio
q̃mprimū ocio ⁊ q̃ete p̃iret. Qd qde oib⁹ sic esse cōstat: ⁊ hoc nō
ab hominū arbitrio institutū: sed ab ipsius nature legib⁹ imposi
tū ⁊ longa tempoz atq; exēploꝝ serie comprobatū: quodq; post

hominum memoriam et in perpetuum donec humanum genus persistat: ratum
firmumque futurum est. Nec cum ita sint. nemo vnum in presentia pri-
uati potius modi et salutis causa moueri debet: quam cum senatus po-
pulusque Romanum commodo et existimationi inservire. Reputare quod vo-
biscum et animo voluite cum reliquis que vos maioresque vestros et rei bellice
gloriam decet: tum in personis quod tot tales tantique senatorij ac equestris
ordinis viri omnes ornatissimi cum magna militum manu atque summa et
immensa pecuniarum vi huc accesserim: non certe vti ignavia ac ina-
ni inutilique secordie dediti essem: sed ut publice recte administrare-
tur: sociorum amicorumque fortune defenderent: ab illisque hostium iniu-
rie propulsarent: ac impij nostri: si iuste fieri posset: fines propagerentur.
Quod si non eo animo atque consilio cum exercitu in expeditionem huc per-
uentum sit: cur non domi cum nostris rei familiaris operam dare quam ab initio
egredi maluim? Etenim militiam omnino non iniuste re quam eam initum prode-
re satis est. Proinde si e nobis primum sacramento: ut rei publice obtemperarent
rogati prout voluntarij: quorum maior numerus est: huc propter honores et
utilitates que ex rebus bellicis perficisci solent: venerint: quod est pro deum
atque hominum fide: quod nobis minus conveniret: et quod maiorem opinionis
de nobis concepte iacturam faceret: quam et eorum qui nos miserint et no-
stram simul spem frustrari atque abijcere: neque enim ex privatis quicquam a
deo felix fortunatusque esse posset: ut non eversa res publica simul ipse ma-
ximam in bonis detrimentum acciperet. Contra res publica fortunata et stans
cuiusque privati incommoda et damna refarcit atque maiorem inde commodum
prebere solet. Non hec vos profecto viri quicumque hoc in loco adestis
prudentissimi et mihi amicissimi: admonendos esse existimo quibus pro-
pter singularem prudentiam et consilium ea nota sunt omnia ut mea vobis
admonitio superflua sit. Nec vos preterea adeo ignavos aut timidos
unquam cognovi ut mea vobis ad aliquid preclari et insignis agendum
cohortatione opus esset: et non multo melius puos quod optimum ut pru-
dentes quam ut impii ab alijs docti eligeretis et electum a vobis dili-
gentissime servaretis. Sed quoniam nonnullos audio milites timore vano
nescio quo affectus ob eorumque alios alias sibi domum discedendi causas
fingere: et quod graviter est: quosdam etiam temerarios verba in vulgum ia-

etare hoc a nobis bellū non iuste suscipi. Tū vero alios ad sediti-
onē concitare: vestrū erit quisquīs hic culpa et omni crimīe vacuus
fuerit: vos cōtra p. re p. ex oratiōe mea et fortiore et maiore aīo ge-
rere. Itaq; illos oīa que ad eorū honorē et decus pertineāt edocere.
Sigdez a vobis sepius et p. uatim quā a me semel et publice moni-
ti ad officiū et sanitatē facilius redibūt. Quas ob res illos certe sic
monere et aīo cōfirmare poteritis: q. maiores nrī si domi vmbzati-
lis et desidiose vite amatores manere voluissent: aut expeditiōes
tardando aut bella vitando: nunquam ea magnificētia qua nūc
est vibem nostram et imperiū amplificassent: 3. p. animi magnitu-
dine oīa q. decebāt audere et eorū que sibi placuissent cā: magnos
corpe labores tolerare et ferre equo aīo non dubitabāt: priuata cō-
moda sicuti aliena aspernātes: finitimorū hostiū fortunas tanq. q.
ppias sibi vēdicabāt: felicitatē nīl aliud esse cēlentes quā officiū
et gloriā: calamitatē aut ipos fortune bonis delimitos ac p. mulsos
desidere. Itaq; rei. p. āplificāde cā nō illos vis hyemis: nō lōgitu-
do itinē: non aspitās viarū: nō flūina: nō mōtes nō maria retar-
debāt: nō sanguini nō vite p.cebant: nō recusabāt quomin? vel in
extremo spū si quā opē rei p. ferre possent: expirent: senat? aucto-
ritatē rei. p. āplitudinē: ppū libertatē vite ānserebāt. atq; i maria
p. sensioē incredibīq; p. cordia oēs idē volebāt idē defēdebāt: idē sen-
tiebāt. Ex his igit optis institutis cū initio pauci numero essent
que v. bis qd oppidū non in illis p. mordiis v. be nrā mai? atq; ā-
pli? fuit: Latinos vicerūt. Dor sabinis supatis: Ethruscos Vol-
scos Equos Lucanos Sānites subegerūt: oēm deniq; breui tpis
spacio: q. intra alphas p. tref: regionē in sui ptātez redegerūt. Tū
demū oēs externos hostes q. sibi arma intulissent p. fligarūt. Po-
stremo q. subsecuti sunt Romani p. fertiq; patres et maiores nrī: il-
lorū exēplo et emulatiōe ducti: bonis opib? facultatib? ac impio qd
ab illis tūc trahitū esset mīme contēti qui ignauā et segniciē pla-
ne eorū p. niciē negocia aut et labores esse salutē arbitrarent: veriti
quoq; ne ea dū iacerent. qd plerūq; reb? humāis euenire solet in-
terse trita situ obducerent et p. senescerent: ne ve tāto sibi a maio-

ribus impio accepto unquā nibil illi sua virtute addidisse et non
multo plura ac maiora quā illi gessisse viderent. Quis sigillatim
recensere possit Sardinā Corsicā Siciliā Baleares insulas: Mace
doniā Greciā Illyricū Ioniā Bithyniā Hispanias et Africā a se
devictas. Iā vero innumeras ipsa Carthaginēses ne ad se nauī
garēt: pecunias dedissent: infinitas Philippus: infinitas Perseus
ne in se exercitus duceret: Multas Antiochus: Multas eius filij et
nepotes ut Romani europe limitibus contenti non ulterius impium
propagaret. Sed illi ignobili ocio ac securis diuitijs gloriā et impij
amplitudinē preposuerūt. O dii immortales quā magnū fuit illos
preclaros viros ex tunc paruis initijs imperiū ad hoc fastigiū pdu
cere: tot populos superare: tot nationes subigere: magno semper aīo
et infracto se gerere: nullo fortune impetu commutatioeue nulla ca
lamitate moueri. Cuius aī mox virtutis constātie pietatis inge
nij fuerunt et sunt quoque nostri temporis homines nobis quidē natu ma
iores qui adhuc vita frunt qui cū maiorum cōsuetudinē ac studio
modū et quibus bona acquisita cōseruarent optimū esse statuī
sent multa eorum que erāt confirmarūt multa insuper adepti sunt.
Quid em̄ in singulis enarrādis morari oportet. Cretā Puntū Cyprū
Epiū utrosque siros utrosque Armēcios Arabes et Palestinos ac oēs
fere totius alie populi eius virtute huic ipso additos: quibus nūc dñamur:
cū ante ne illorum quidē nomina nobis maioribusque nostris
audita fuissent. Alia alijs concessa sunt ut inde proutus hono
res opes facultates redirēt et socij in officio continent. Cum igit
tot exempla ante oculos habeamus: nobis diligēter cauendū est
ne res maiorū gestas et preclara facinorosa dedecore aut patriā
virtutē huiusque imperij dignitatē proijcere in animū induxerim
quanta nobis turpido quantum dedecus quanta labes esset nolle
in optimorum maiorum nostrorum vestigijs insistere et non conari per
virili parte illorum virtutes emulari et imitari. Neque em̄ nobis qua
lis alijs qui nunquā tali predicti fuerūt potētia: consilia ineunda
sunt. Is namque ocio frui et tuto atque securis aliorum imperio et legi
bus parere licet. Nobis autem et labores suscipiendi et omnia mili

tie onera p libertate rei pub. subeūda sunt. Quādo quidem bo-
na ab omnibus certe expetunt̃ ⁊ optantur: ppter eaq; qui re ali-
qua excellit singulari: ab emulis ⁊ inuidis odio plerunq; habet̃.
Atq; inde perpetua semp inferioribus cū prestantioribus ⁊ virtu-
te excellētissimis p̃trouersia: siue potius dixeris simulas ⁊ atrox
bellū intercedit. Oportuit itaq; nos si molestis curis negotiis so-
licitudinibus vacui degere voluissē: nihil ab initio alijs pre-
stare nec tā amplo potiri imperio: quā partis postea tātis opib;
ociosos esse ⁊ ad pericula subeūda timidos. f̃ato certe nobis da-
tum est vt vel alijs fortiter imperem⁹ vel nobis proflus p̃eunduz
sit. Quoniā qui tantā dignitatē ⁊ tam insignē imperij maiesta-
tem puenerint: hos priuatos sine periculis viuere posse fieri nei-
quit. Parendū est domine fortune que sepius virtutis comes ba-
bita est. Neq; ip̃a que ⁊ vobis ⁊ mihi precipue pp̃tia est: ⁊ que de-
niq; apud nos om̃es Romanos sponte sua manere cōsuevit: vsq;
quaq; repellēda. Quod omnino sic futurū est. Minime arma abi-
cienda: nequaquā ordines deserendi: nequaquā domi pigris et
inertibus sedere licet: aut apud populi Romani socios frustra er-
rare. Uex arma semp manibus tractanda sunt. hoc nanq; modo
pax seruabit̃. Eūz belli officia periculis ⁊ capiti discriminē obeun-
da. Sic em̃ bellū non sp̃ geret̃. Ad hec socijs amicisue auxiliū pe-
tentib⁹ etiaz sine occasione aut oportunitate ep̃itulādū est. Nam
hoc pacto multo plures habebim⁹ aīo p̃imptos ⁊ ad pericula pro
nobis subeūda alacriores. Neq; porro ijs qui bella inferre cupiūt
p̃mittere debē. Siq; dē ea sola re nos iniuria laceffere audebit nēo
Qd si deoz q̃sp̃ia nos: vt spo ⁊ pfido: ad hec agēda adinuerit: ne-
mo vnq; nob̃ ita facile in reliquū infidias faciēdi aīm bēbit ⁊ oī-
b⁹ q̃ pra fuerit bona: tuto in p̃petuū fr̃nēdi facultas dabit̃. Quo
cē illoz igna uā ⁊ mīme Rōano hoīez dignā: q̃ nobis ocio vten-
dū dixerint. Habuissēnt saltem isti homines incōsiderati apud
quos recti honestiue rō nullo est momēto aliquā id dicēdi lauda-
bilē vel p̃babilē sane cāz. Nā si his qui multa possederint: a pluri-
b⁹ infidias fieri ncē est hoz utiq; ip̃etui ⁊ prauis coeptis p̃uēiri cō-

nenit. Atq; sicut amicos beneficijs superare debemus ita nos ab inimicis maleficio vinci minime oportet: cum id quod illis facere desinas tibi nihilo secius ab illis factum iri pro certo habeas. Preterea nemini dubium est eos qui cunctis et omni sollicitudine solutum viuendi genus elegerint. multum de re familiari perdidisse. Econtrario illos fortunatos et felices perspicere licet qui bella cum alijs iuste gerendo occupari fuerint et laboribus semper intenti. Nemo enim qui suis vere rebus aliena sibi vdicare in animum inducit. Quoniam iste fortunam amittendi metus magna ex parte homines a sollicita et diligenti rerum inuestigatione que pro gloria et decore faciunt retrahit et cohercet. Quia nimia uti in sit is rebus vel diligentia vel cautione: hominis est nihil de dignitate: nimium de periculo excogitantis. Omnes enim preterea nationes seruitute ferre possunt: nostra ciuitas non potest: nec ullam aliam ob causam nisi quod ille laborem doloremque fugiunt: quibus ut careant omnia perpetui possunt. Nos ita a maioribus instituti atque imbuti sumus ut omnia consilia atque facta ad virtutem atque dignitatem referamus. Quid tum: Ec quis nos semper aliquid adipisci atque impiorum nostri opes augere augere oportere neget: Non memoria tenetis ea quorum partim fama accepistis: partim ipsi vidistis nullam. scilicet in italia prius gentem rei publice nostre insidias tendere destitisse quam bella nostri maiores in illorum finibus gerere cepint. Non an Epitafas quam Romanus in grecam traiecit est exercitus: Non philippus quoque magnas in italiam copias ducturus fuisset. nisi a nostris prius illi consilia preuentum fuisset: et ei parem gratiam retulissent iniuriarumque cum periculis affecissent: Non perseus non Antiochus non Mitridates ideo nisi multo ante ab iniurijs prohibiti essent: tetassent: Sed quis reliqua perstringere oratione valeret: Carthaginenses omnino donec a nobis in africa nihil incommodi acciperent in italiam nauigare: agros incurfare: oppida dirripe. Atque pax tandem abfuit qui videretur ipsam vi expugnauerint. Postea vero quam a nostris in illorum finibus bellum geri coeptum est: et italia aufugerunt. Idem de gallis dicendum videtur: qui dum Romani cis alpes tantum manerent: illas sepius superare magnam italiam partem preclaram eam ferro incendioque vastare non dubitabant. Ut autem no

stri e finibus cū exercitu egrediēdi ⁊ bellū illis vltro inferēdi ani-
mū ceperunt ⁊ bona illoꝝ agripars ferroq; igneq; cōsumpta fuit:
nō ampliꝰ vllas in italia preterq; semel illoꝝ copias esse ⁊ nostris
ceruicibꝰ imminere sensimus. Nec cū ita se habeāt quicūq; bella
nobis gerēda negauerit: is nil aliud quā nō locupletari nō alijs
ipare nō liberof nō deniq; Rōa nos esse oportere dixerit. Ut igitꝰ
li q; id cōtra honorē contra existiationē contra oīa deniq; cōmo-
da vestra pñciaffet eū minime ferendū: sed e vestigio tollendū
de medio vobis in aīo fuisset. Simili mō a vobis quorūdaꝝ teme-
rarioꝝ loquacitas ⁊ puicatia obiurgāda ⁊ omni modo reprimēda
est illoꝝ verba paruīfaciēdo ac rem ipaz ⁊ decoꝝ recta mēte ⁊ iudi-
cio ppendendo ob hācꝰ vnā rē vestra sentētia a nullis im pba-
bitꝰ qnetiā summis efferēt laudibus: cū vobis ⁊ rei p. maxie pro-
fuisse vīsa fuerit. Si quis aut minus a nobis hoc bellū ppterea su-
scipiēduꝝ esse cōfuerit qđ de eo neq; ad senatū relatū: neq; a sena-
tu populoq; Romano decretū sit: is secū reputet velim ⁊ omī co-
gitatione cōsideret: demū inuenerit belloꝝ omniū que vnquā ge-
sta fuerint: alia preparata ⁊ multo ante indicta fuisse: alia de im-
pūso ⁊ paruo temporis momēto coorta. Quecūq; igitꝰ domi ciui-
bus ocio fruentibꝰ vel rumor attulerit vel p legationē nūciata fu-
erint ea ad consiliū delatū ⁊ consultatū iri ⁊ rē suffragijs cōmitti
deberi. Tū postea bello decreto ꝑsulis aut impatoris iussu copiis
egrediendū esse. Que vero foris ⁊ militatibus nr̄is ex improviso
sefe obtulissent: ea nequaꝰ in expectatōe sententiaꝝ vrbanaꝝ po-
ni oportere: sed p legatos aut pretores aut procōsules administra-
ri: atq; omībus rebus prout vīsum fuerit ⁊ tempꝰ ⁊ vsum ⁊ rei mi-
litaris scientiā postulare antequā occasio desit: occurrendū. Cur
vos igitꝰ huc senatus populusq; Romanus misit: Cur me statim
post consulatū egredi iussit cuz magistratu: quod antea nulli cō-
cessum fuit: quinquēnali ornatū. Tum etiā tantis copiis muni-
tum: quasi vero nobis bella gerēda non existimauerit. Nequaꝰ
enī vt sine cā ⁊ frustra alerēur: aut socioꝝ oppido circumeūdo ill-
quā hostibus grauiores essemꝰ. Minime hoꝝ causa huc ventum

dicerit etiā quibus rex imperitissim⁹. Quinimo ut nostris presi-
dio: hostibus aut terrore et detrimento essemus. Postremo quid quod
tāta multitudine atque sumptu dignū esset: gereret. Interim igitur
et hoc et quocūque aliud occurrerit bellū pro nos suscipi administrari
atque geri licet. Atque prudentissime ab his cautū est qui nostro iudi-
cio et arbitrio quibus euz bellū gerendū sit necne permiserint. Nec id
suffragiis discutiendū voluerint: quippe cū neque sociorum res tā lon-
ginquo locorum interuallo villo pacto cognoscere neque in tpe ad resi-
stendū hostibus iā apparatis presto esse potuissent. Proptereaque
nos belli et iudices et administratores missi sum⁹ ac hic in custodi-
dia tanquā specula collocati ut vacuū metu populū Romanū vi-
gilis virtute et prudentia reddam⁹. Utque vel apertis nostris hostibus
vel tanquā in furto deprehensis arma subito moueam⁹. Quod mini-
me incōsulte minime temere a nobis age⁹. Sed huic semp rei cura
ra diligentia studiū vigilātia opera consiliū adhibebit. Nosque oēs
eodem simul id facere debem⁹ que erat non mō apud maiores no-
stros: sed etiā nup summa laus militū vigilare cogitare adesse aīo
semp aliquid pro re. p. aut facere aut dicere. Denique si pace frui vo-
luimus bellū gerendū est: si bellum omitem⁹ pace nunquā frue-
mur. Quid aut vestrū nōnulli quos esse in exercitu plures sen-
tio: prius Arionistū antiquū amicū: nūc aut inimicū esse admirā-
tur prius etiā timent. iccirco mihi plus admiratiōis dat⁹ quo ma-
gis istos in cōsiderate et imprudēter moueri audio. Nā si amicus
cur timēdus: si inimicus cur amādus. Vex mea in utrāque partē
sentētia accipi probarique potest. Quod si multis magnisque a me bñfi-
cijs affectus cū opera mea et summa cōtentione a senatu populoque
Romano: cū id gracie vel amicitie nullū petēdi aditū haberet: rex
et amicus populi Romani appellat⁹ sit: quod paucis nisi ob summa
in re. p. merita cōtingere cōsuevit: eū propterea cognitīs nostris po-
stulatis et egrate cōditionū p̄specta: ab officio discessur⁹ aut in nos
admissur⁹ aut nostraz populique Romani grāz repudiatur⁹ arbitrari
debet nemo. Quid si ei⁹ furor et amētia ut coepit: ulterius p̄grederet⁹
cū malis male faciendū: de bonis aut sp̄ bene merendū sit: Cūque

apud hunc beneficia pro maleficijs et maleficia pro beneficijs haberi
intelligā: non min⁹ libēter ei⁹ amicitia rei. p. cā neglexerim quā
ei ob re. p. populi Romani benivolentiā cōciliandā curave. i. j. Nā
cū id cuius cā amici inter se p̄ciliant: officia studia amor defināt
amicicia quoq; tollat⁹ necesse est. qđ illi merito accidere posse vi-
det⁹: cum maris alijs de causis tū ea p̄cipue qđ amāter a me scz
amico magistratu dignitate virgis fascib⁹ de re cōi ad colloquiū
venire inuitat⁹ recusaverit nulla vel valitudinis vel alius rei cā
impeditus. Hic german⁹ barbar⁹ insolens ferus supbe legatos no-
stros hui⁹ exercitatus p̄ncipes contēpsit reiecit: ignominiose repu-
diavit: p̄uolose repulit. Atq; qđ min⁹ tolerabile est: nō dicāme sz
populū nō populū: sed senatū: nō senatū: sed rez. p. et vos om̄es cō-
militones ad se p̄spicite q̄so arrogantia: si qđ nobis Romanis a
se barbaro opus esset ire iussit. que indignitas qđ Romani ppli
dedec⁹ est istuc pati et p̄mittere istuc sceleris inultū aut impugne-
abire: que oīa argumēto sunt eius male mētis mali animi et velle
viterius in beduos fideles n̄ros socios a quibus om̄ibus bellis q̄
a nobis olim in gallia gesta sunt sublenati fuim⁹: hostiliter seuire
et crudeliter vti. Quorū filios iste latronū dux et immanis fera quo-
tiens a matrū sinu atq; cōpletu ad stupra et cedē euellit: quos iuge-
nuos nobiles verecūdos pudicos adolescētes obsidiū noīe ad qm̄
q; sui libidinē et effrenatū appetitū paratos apud se in seruitute et
vinciis crudelissime detinet. Refugit aīn⁹ reliq̄ dicere q̄ exēpla et
cruciat⁹ in eos q̄ min⁹ ad eius volūtātē atq; nutū re admiſtraue-
rint: edit. Quare pro pietate fide pro oī deniq; officio huiusmo-
di iniuria et cōmēlia ab beduis ppulsanda. Qm̄ et dū īmortales
min⁹ eri i illi bona et facultates cōcedere psuenerit quos ad hoim
utilitatē et cōez quasi saltē ea nō p̄ferre itellererint. Liberatis bedu-
is liberabimur quoq; magno icōmodo et futuro piculo nequaquā
mediocri: sz vehemēt extrescēdo: qđ rei. p. n̄roq; capiti ipendet. nā
iste deuicta oī gallia et pplis in fuitutē redactis statū in italiā. hic
Cimbri et Teutōi fecerūt p̄cederet. Cui rei satis indicio s̄t pecūie
eq̄ viti arma copie taz eq̄stres q̄ pedestres cis et vltra renū nō ad

galloꝝ belluꝝ pñiciēte sicut simulat: quos ita debilitauit ⁊ fregit
vt eos debellari paruo etiā militū numero nullū? negocij sit: sed
in nos nostrāq; rem. p. cōpare: que metuo si hoc tpe consilio lapsi
fuerim? ne ille breui tpe nimis multe esse videant neq; cū volue
rim? illis postea resistere possim? Accedit eius animi cōscientia
cum iaz p se nobis criminis suspectū faciat: nec sicut antea ad im
peratū veniat ⁊ vltro iam amicitie renūciat vtpote discordie ⁊ fu
turi belli iniciū prebens. Qd si Romanos nos esse meminerim?
non fugiemus. Quid em nobis verendū aut dubitandū est cum
istis cōgredi ⁊ cōgressos etiā supare? Non satis supq; satis mēo
ria patrū nostroz planū factum est quātūz isti in re militari vale
ant: pro dij immortales vbi est ille mos vtriusq; maiōꝝ: Nō Cim
bros ⁊ Teutonos ei? generis hostes. C. Marius vir fortissimū
vna cū copiis Q. catuli procōsulis magna militū gloria superauit:
Nō ex his quoq; magna multitudo qui se xpo ⁊ Spartaco seruili
tumultus auctorib? ⁊ ducibus cōiunxerūt a. p. Crasso p̄tore
fusa fugataq; ⁊ ad internitiōne cesa: licet illi fortiores ⁊ firmiores
istis fuissent ppter vsū ⁊ pugnādī sciētiam quā in seruoꝝ nroz
exercitu didicerant: sed tñ a nostris p̄seuerantia grauitate pstan
tia qua nil ad aliquid magni pficiendū melius est: victores victi
fuerūt q nobis quondā inermes sine causa terriori fuissent. Nec
etiā est cur istoz victoria aduers? Deduos adepta vos magnopere
moueat quo vestre v̄tuti diffidendū sit. Nos nāq; arte ⁊ dolo po
tius quā virtute inquirēdo superatos reperietis. Cū arioniūstus na
ct? occasionē quā diu expetrauit: eos diuturnitate belli defatiga
tos domū pficiscētes sine ordine palātes dissipatosq; cū eoz p̄fe
ctio similis fuge videret: ⁊ vnusq;sq; tumultuarie primū itineris
locū peteret: tūc castris egressus q antea se p̄tinuisset ⁊ pugnādī
potestatē nō fecisset: in itinere miseros sub sarcinis impeditos nō
armatos nihil minus quā id sperātes de improviso adortus vice
rit fugiētes cū primi qui p̄cul a p̄culo viderent: vltimis auxiliū
ferre nollēt ⁊ se fuge mandarēt. Superastis heluetios a quibus isti
sepius etiā in suis finibus victi fuerūt: ⁊ hos vincēdi aīm ⁊ spem

demittitis qui vobis mīme aut sciētia aut arte aut vsu pares esse poterūt. Nec artī aut fraudī sicut in Deduos: ita contra vos milites rei militaris pitissimos locus oīo erit quorū virtutis fama ex supiore bello non modo nostros: sed etiā ad extremas orbis terrarū gentes et natiōes puolauit. Non vox mibi credite: non trux aspectus vltos vnq̃ hoīes occidit. Nec victoria magis virib⁹ quā consilio parit̃. Nec vllē deniq; res magne corpore potius quā animo gerunt̃. Deniq; hoc p̃ certo habete vobis doctis cū imperiis: armatis cū inermibus italīs cū barbaris: prudētibus cū temerarijs vel bellandū vel preliandū esse. Non possunt illi etiā non graui reprehēsiōne digni videri q̃ imperatoris diligētia et officio diffidant: ac nobis arrogāter prescribere aulint: qd̃ cū rez frumētaria nobis defozet: tum etiā itinēz difficultates atq; viaz angustias se timere dictitēt: et nostra quasi intima cōsilia scire cupiant. En quisquā vestz sibi persuasūz habere posset me omniū commodoz vestroz auctoz principē et duce z nisi exploratis expeditis tutisq; itineribus ac refrumētaria satis pūsa vos aliquo ductūz esse cui salus et incolumitas vestra quā sua maiori cure sit ac sollicitudini et qui deniq; se honoris dignitatēq; vestre non modo fautores sed semp̃ amplificatores prestiterit et prestabit. Nam licet etiā frumentū quod publice nobis Sequani Leuci Lingones eorūq; socij affatim suū ministrare polliciti sunt: nos defecerit: nōne tamen iam in agris frumēta matura sunt que nobismet inde libere et sine vllō periculo sumere licet: vt vos rei frumētariē penuriā premi minime dubitare possitis. Ad hec si interiorē tunicam consiliorū meorū consciā esse scirem: statim eā conscissam et laceratam abjicerē. En non vobis satis documento est hoc in vexillo Mino taurus: qui sicut in laberinto ipse latuit ita eo consilia nostra minime aperta esse oportere indicatur. Quare quod militū officium est: vos peragite quod imperatoris mibi permittite. Qui cōtra agit id nūmū diffidētis: hoc nūmū curiosi. Atq; vt de itinere breui iudicare possitis: etas quod a me non tam cito faciendum fuerat: quo vtrūq; maioris apud vos fortitudo et gloria an metus

et ignominia momenti sit: cognoscat: castra mouebo: Ac si me nemo
sequat solis cum decime legionis militibus viris fortissimis et fi-
delissimis omniq; virtutū genere ornatissimis proficiscar. Eosq;
loco cohortis pretorie habebo et a me semper equa pro meritis pre-
mia accipient. Quod autem nonnulli dixerint dicto audientes
non fore nec signa laturos: non hac certe re multum commoueor
Quoniam si res male gesta fuerit: spero me ob innocentiam vite ex
bellis superioribus perspectam omni crimine vacare: In vos autem
omnem culpam reiectum iri. Equidem quantum in me erit vel impera-
toris in regendo rei militis in pugnando officium prestabo: sumisq;
viribus contendam ut res publica mihi vel viuo vel mortuo gra-
cias agat et omnes intelligat ac in reliquum memoria teneant:
non a me sed a vobis rem publicam proditam. Ita nunc deos deasq;
omnesq; testor: Neq; Roma hoc extremo: si ab his deseror: tempo-
re appello: Roma orbis terrarum caput: Roma commune omnium
patrocinium: Roma virtutū et glorie columen: ut si tibi quod omen
deus auertat: aliquid aduersi acciderit: non a me: sed ab his pe-
nas repetas quorum singulari fidei te tuos ciues curiam senatum
comiseris et ipsi postea imperatorem tuum contra ius fasq; deseru-
erint. Quod ne aliquando de vobis dici possit comilitones sum-
mopere nitendum est Quo ore ciues: si culpa vestra aliquid ad-
missum fuerit: vos poteritis: quibus illi vicissim vos oculis intu-
eri: quem vestrum illi non oderint: Que enim vita iucunda sit:
quam cum ignominia et infamia degit. Enimvero graue ac per molestum est
sine honore aut dignitate aliqua viuere et apud ciuitatis ordines
vniuersumq; populum Romanum cum dedecore et intamnia ver-
sari quam mortem rectius quam vitam appellauerim Quare vos
pro pristina virtute vestra et antiqua rei militaris gloria gerite: ac
tales vos quales rei publice fore promiseritis prestate: pergite con-
stanter: ut cepistis: ne illius stipendia male meruisse vnquam vi-
deamini. Factis commendate nomen vestrum immortalitati. De-
cus in virtute positum sit: que maxime splendet: ob summa in re
publicam beneficia. Moueat vos honestum: moueat vos utile:

moueat gloria: moueat res publica: moueant denique parentes vros
liberi qui omnes imbelles et imbecilli capillo manibusque passis
fletu meroze et lachrymis toto ore asperso auxilium implozant
a vobis petunt: orant: miserabiliter supplicat: ut si opus fuerit pro pa-
tria pro penatibus tam publicis quam priuatis fortiter pugnetis
ne aut res publica aliquid detrimenti capiat aut ipsi a terrimis
hostibus et victoribus Barbaris in Rapinam in seruitutem in ce-
dem trahantur. Que omnia illis nisi virtute vestra prouideritis
euenire necesse est. Denique in victoria rei publice omniumque no-
strorum salus et incolumitas consistit. Atque ac vna re nos deorum
immortalium templa nos muros pomicia sedesque populi Roma-
ni penates aras focos sepulchra maiorum nos leges iura liberta-
tem coniuges liberos patriam defendemus. Sin vincimur om-
nia contraria vobis vastitatem sacrorum confusionem edificio-
rum ruinam templorum euersionem bonorum direptionem rapi-
nam nostrorum cedes: seruitutem incendia ingulationes crucia-
tus tormenta sentiemus. Quare in vobis est bonum ne an malum
eligere malitis. Nam victoribus libertas et gloria parata est: victis
autem ignomina et mors exposita.



Litauicus.

Quod tua Romano Cefar monumenta leguntur.
Gymnafio: & cunctis fortia facta placent:
Vel quod facunda caftigas voce cohortes:
Hoc fecit docto Brentius eloquio.

Francifcus.

Incognitam diu latinis nobilem
orationem Cefaris.
Greceq; fcriptam: fed prope extinctam fitu
animauit Andreas meus.
Iuuenis difertus doctus & per quam bonus.
Quid quefo: que porro laudabit:

M. Lucius.

Scripta quidem grece: fed nondum nota latinis.
Cefaris in castris contio clara fuit.
At noftram fecit preclara Brentius arte.
qui nondum quintam complet olympiadem.
Lectores iuueni pro munere reddite grates.
Jam meliora dabit: fit modo vita diu.

Ambrofius.

Quem mufe Cliaritesq; contioni.
Diui querere Iulij nitorem:
Solers addidit ille litterator.
Qui nunc aufonijs professor oris.
Luftrat euganeos legens penates.
Noftros Brentius attricosq; lufus.

